

Konwergencja chińskich standardów rachunkowości z MSSF

TERESA MARTYNIUK, CELINA BÓJCZUK***

Streszczenie

Postępujące procesy globalizacji oraz powstawanie korporacji międzynarodowych przyczyniły się do konieczności generowania przez rachunkowość informacji o zasięgu międzynarodowym. Międzynarodowa konwergencja standardów rachunkowości stała się zatem koniecznością. Koncentracja inwestorów na chińskim rynku, jego rozwój i wzrost znaczenia międzynarodowego spowodowały, że Chiny rozpoczęły reformę systemu rachunkowości. Opracowanie to wypełnia lukę informacyjną dotyczącą ewolucji rachunkowości i sprawozdawczości finansowej w Chinach. Celem głównym opracowania jest próba pokazania ewolucji regulacji rachunkowości i ich skutków w Chinach. Do zrealizowania celu głównego w artykule przyjęto cele pomocnicze: wskazanie trudności i przeszkód we wprowadzaniu i stosowaniu nowych standardów, analiza zakresu zmian w stosunku do regulacji poprzednio obowiązujących i wskazanie różnic chińskich standardów rachunkowości w stosunku do MSSF. Ponadto w opracowaniu przywołano przeprowadzane przez ACCA badania mające na celu ocenę jakości sprawozdań finansowych chińskich przedsiębiorstw po wprowadzeniu nowych standardów oraz korzyści płynące z procesu harmonizacji. Wnioski płynące z ich analizy są jednoznaczne: konwergencja z MSSF zwiększyła znacznie jakość raportowanych danych finansowych. Należy jednak podkreślić, że korzyści te nie są jednolite. Najbardziej widoczne są w sektorze produkcyjnym, wśród firm, w których inwestorzy mają większe zapotrzebowanie na informację, a także wśród tych, które w większym stopniu są uzależnione od kapitału zewnętrznego.

Słowa kluczowe: standardy rachunkowości, przyjęcie MSSF, Chiny, ChRL GAAP.

Abstract

Convergence of Chinese accounting standards with IFRS

The advancing globalization processes and the emergence of international corporations have contributed to the need for internationalization of accounting information. The international convergence of accounting standards has therefore become a necessity. The concentration of investors on the Chinese market, its development and the growth of international importance caused China to begin reforming its accounting system. This study fills the information gap regarding the evolution of accounting and financial reporting in China. The main goal of the study is to show the evolution of accounting regulations and their effects in China. In order to accomplish the main goal, the following auxiliary objectives were adopted in the article: indication of difficulties and obstacles in the introduction and application of new standards, analysis of the scope of changes in relation to previous regulations and indication of differences in Chinese accounting standards in relation to IFRS. In addition, the study recounts ACCA's research to assess the

* Prof. dr hab. Teresa Martyniuk, Uniwersytet Gdański, Katedra Rachunkowości, teresa.martyniuk@ug.edu.pl

** Mgr inż. Celina Bójczuk, Politechnika Gdańska, Katedra Technologii Obiektów Pływających, Systemów Jakości i Materiałoznawstwa, celbojcz@pg.edu.pl

quality of financial statements of Chinese enterprises after the introduction of new standards and the benefits of the harmonization process.

The conclusions from their analysis are definite: convergence with IFRS has significantly improved the quality of reported financial data. However, it should be emphasized that these benefits are not uniform. They are most visible in the production sector, among companies in which investors have greater demand for information and also among those that are more dependent on external capital.

Keywords: accounting standards, adoption of IFRS, China, Chinese GAAP.

Wstęp

Postępujące procesy globalizacji oraz powstawanie korporacji międzynarodowych spowodowały konieczność generowania przez rachunkowość informacji o zasięgu międzynarodowym. Porównywalność danych dostarczanych przez system rachunkowości przyjęty w poszczególnych krajach znacznie ułatwia dostęp do rynków kapitałowych, umożliwia podejmowanie trafnych decyzji i obniża koszty sprawozdawczości finansowej. Stąd ostatnie kilkadziesiąt lat rozwoju rachunkowości finansowej zdominował proces harmonizacji, czyli stopniowego ograniczania dopuszczonych do stosowania w praktyce rachunkowości koncepcji, zasad, metod i procedur, prowadzący do ujednoczenia treści i formy informacji przekazywanych użytkownikom sprawozdania finansowego (Gierusz, 2015, s. 20).

W procesie regulacji norm rachunkowości ukształtowały się dwa podstawowe systemy rachunkowości o charakterze ponadnarodowym: Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF; IFRS) oraz Amerykańskie Ogólnie Akceptowane Standardy Rachunkowości (US GAAP), których przepisy są akceptowane i/lub stosowane przez coraz większą liczbę państw całego świata. Pod koniec maja 2017 roku Fundacja IFRS opublikowała raport bazujący na analizie 150 krajów, który potwierdził, że aż 126 (84%) krajów stwierdza, aby wszystkie (ewentualnie większość) firmy notowane na giełdach w tych krajach prezentowały sprawozdania finansowe zgodne z MSSF.

Doskonałym przykładem państwa, w którym globalizacja gospodarki wymusiła reformy w zakresie rachunkowości są Chiny, gdzie dynamika wzrostu eksportu i importu usług rynkowych jest jedną z najwyższych na świecie. Gwałtowna globalizacja oraz ambicje Chin dotyczące otwarcia się na świat wywarły presję na wprowadzenie zmian, gdyż przyjęcie międzynarodowych standardów umożliwia inwestorom i innym podmiotom porównanie sprawozdań na zasadzie równych szans (Parker, 2011, s. 34). W związku z powyższym rząd chiński podjął decyzję o przeprowadzeniu reformy obowiązujących standardów rachunkowości i w 2006 roku wydał Standardy Rachunkowości dla Przedsiębiorstw Gospodarczych, do stosowania których od 2007 roku zobowiązał wszystkie chińskie przedsiębiorstwa notowane w obrocie publicznym. Proces wprowadzania nowych standardów rachunkowości do chińskiej gospodarki, która w rozwiązaniach z zakresu rachunkowości przez bardzo długi czas funkcjonowała na swój własny sposób, jest dla tego kraju ogromnym wyzwaniem.

Celem głównym opracowania jest próba pokazania ewolucji regulacji rachunkowości i ich skutków w Chinach. Do zrealizowania celu głównego w artykule przyjęto następujące cele pomocnicze:

- wskazanie trudności i przeszkód we wprowadzaniu i stosowaniu nowych standardów;
- analiza zakresu zmian w stosunku do regulacji poprzednio obowiązujących;
- wskazanie różnic chińskich standardów rachunkowości w stosunku do MSSF.

Ponadto w opracowaniu przywołano przeprowadzane przez ACCA badania mające na celu ocenę jakości sprawozdań finansowych chińskich przedsiębiorstw po wprowadzeniu nowych standardów oraz korzyści płynące z procesu harmonizacji. Dla zrealizowania celów opracowania dokonano przeglądu krajowej i międzynarodowej literatury z badanego obszaru oraz przeprowadzono krytyczną analizę porównawczą.

1. Proces zmian w systemie rachunkowości w Chińskiej Republice Ludowej

Gospodarka Chin od 1949 roku przeszła trzy okresy zmian: etap gospodarki socjalistycznej, centralnie kontrolowanej i planowej (1949–1978), etap gospodarki socjalistycznej towarowej (1978–1992) i etap socjalistycznej gospodarki rynkowej (1992 r. i obecnie). Wraz z rozwojem chińskiej gospodarki następowały także zmiany w systemie rachunkowości od 1992 roku, przechodząc od jednolitego systemu obowiązującego wszystkie przedsiębiorstwa (1949–1978), który służył centralnie planowej gospodarce, poprzez konstruowanie norm księgowych (1978–1992) dla gospodarki towarowej i budowę nowego systemu rachunkowości (od 1992 r.), dla socjalistycznej gospodarki rynkowej (Cigdem, Sinan, 2007, s. 150).

Wraz ze wzrostem liczby zagranicznych firm rozpoczynających działalność w Chinach istotnie wzrosły inwestycje zagraniczne, zarówno w ramach wspólnych przedsięwzięć (*joint venture*), jak i innych form inwestycji bezpośrednich. W odróżnieniu od polityki, która wymagała od chińskich partnerów większościowego udziału kapitałowego we wspólnym przedsięwzięciu, inwestorzy zagraniczni uzyskali pozwolenie większościowego akcjonariatu i mogli zakładać w Chinach przedsiębiorstwa będące w całości ich własnością (Cigdem, Sinan, 2007, s. 152).

W konsekwencji prywatne przedsiębiorstwa, spółdzielnie i zagraniczne spółki *joint venture* współlistniały z przedsiębiorstwami państwowymi i zajmowały znaczącą pozycję w krajowej gospodarce. Sytuacja rynkowa przyczyniła się do powstania dwóch krajowych giełd papierów wartościowych: w Szanghaju w grudniu 1990 roku oraz w Shenzhen w lipcu 1991 roku. Zmiana własności stworzyła przestrzeń dla rozpowszechniania dyskursów promujących zachodnie koncepcje rachunkowości. Pojawienie się rynku kapitałowego i trudności związane z tradycyjną chińską rachunkowością stanowiły bezpośrednie zachęty i presję na ujawnianie informacji finansowych (Zhang i in., 2007, s. 13). Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom zmieniającego się rynku rząd chiński zaczął wprowadzać systematyczne zmiany w zakresie organizacji systemu rachunkowości.

W 1988 roku założono Chiński Instytut Biegłych Księgowych, a w 1993 roku utworzono Biuro Kontroli Państwowej. Opublikowano wiele standardów rachunkowości w celu zharmonizowania chińskiej rachunkowości z praktykami międzynarodowymi, np. wprowadzono w 1985 roku nowe prawo o rachunkowości, następnie zmienione w 1993 roku (Auyeung, Ivory, 2003, s. 26).

W ustawie o rachunkowości określono obowiązki dla służb księgowych, procedury księgowe i prawne obowiązki przedsiębiorstw państwowych. Nowelizacja z 1993 roku poszerzyła zakres ustawy o wszystkie organizacje biznesowe i rządowe (Narayan, Reid, 2000, s. 23). W nowelizacji ustawy o rachunkowości z 1999 roku wyjaśniono rolę i obowiązki państwa, kierowników organizacji i księgowych w zakresie procedur księgowych, aby podkreślić znaczenie naczelnej zasady rachunkowości „true view” (Cigdem, Sinan, 2007, s. 152).

W 2001 roku chiński system rachunkowości przeszedł kolejny znaczący punkt zwrotny – łącząc zdywersyfikowane standardy rachunkowości w jednolity system (Jiang, 2007, s. 8). Ministerstwo Finansów wydało nowy kompleksowy Standard Rachunkowości dla Przedsiębiorstw Gospodarczych, który zastąpił stary system rachunkowości używany przez spółki typu *joint venture* (JSLE) i zagraniczne przedsiębiorstwa inwestycyjne (FIE). Od stycznia 2002 roku, wszystkie JSLE (w tym spółki giełdowe) i FIE obowiązywał jeden system rachunkowości w Chinach (Cigdem, Sinan, 2007, s. 152).

W tym samym roku Chiny zostały członkiem Światowej Organizacji Handlu (WTO), co jeszcze bardziej je utwierdziło w słuszności realizacji zmian w zakresie rachunkowości. Chiny zrozumiały, że w warunkach globalnej gospodarki, chcąc uczestniczyć w światowej aktywności gospodarczej, muszą przestrzegać globalnych zasad, w tym standardów rachunkowości. W celu promowania środowiska i przyciągnięcia inwestycji oraz skłonienia chińskich firm do wejścia na światowy rynek kapitałowy, rząd Chin postanowił dokonać kolejnych reform w zakresie standardów rachunkowości. Celem podjętych działań była poprawa przejrzystości i możliwości porównywalności informacji finansowych.

Ostatni etap zmian w rachunkowości przypada na 2006 rok, kiedy to wdrożono nowy zbiór standardów rachunkowości, obejmujący tzw. Standard podstawowy oraz 38 nowych standardów rachunkowości zaczerpniętych z MSSF, które określono jako Chińskie Standardy Rachunkowości dla Podmiotów Gospodarczych (Peng, Laan, 2009). 15 lutego 2006 roku chińskie Ministerstwo Finansów oficjalnie ogłosiło uchwalenie tych standardów, a Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR) oznajmiła, że standardy te są w znacznym stopniu zbieżne z MSSF, ponieważ zawierają większość norm MSSF (Chen i in., 2007, s. 9), z wyjątkiem kilku dostosowań do chińskiego unikatowego środowiska (Deloitte, 2006). Nowe chińskie standardy rachunkowości dla przedsiębiorstw są powszechnie znane pod nazwą nowych GAAP ChRL i zgodnie z wytycznymi, począwszy od roku podatkowego 2007, wszystkie firmy notowane na giełdach w Szanghaju i Shenzhen muszą składać sprawozdania finansowe zgodnie z nowymi standardami. Chińskie standardy mają charakter międzynarodowy

i znane są inwestorom na całym świecie, co ma na celu zwiększenie zaufania inwestorów do chińskich rynków kapitałowych i sprawozdawczości finansowej. Intencją wdrożenia nowych standardów rachunkowości było, aby przedsiębiorstwa sporządzały takie same sprawozdania finansowe niezależnie od tego, który standard rachunkowości, chiński lub MSSF, zastosowano (Deloitte, 2006).

Nowe GAAP ChRL różnią się od starych GAAP głównie w następujących aspektach (KPMG, 2011):

- większe oparcie na zestandaryzowanych zasadach, wskazują wytyczne dotyczące wdrażania standardów. Pozwalają osobom pracującym w obszarze finansów i rachunkowości na podejmowanie większej liczby decyzji opartych na osądach;
- zwiększone wykorzystanie wyceny w wartości godziwej – nowe GAAP ChRL przewidują szersze stosowanie wyceny według wartości godziwej. W poprzednich GAAP ChRL ogólnie przyjęto metodę kosztu historycznego jako zasadę wyceny,
- więcej obowiązków informacyjnych – zgodnie z nowymi chińskimi ogólnie przyjętymi zasadami rachunkowości zwiększono wymogi dotyczące ujawniania informacji. Wymogi te obejmują na przykład ujawnienie analizy ryzyka i wrażliwości instrumentów finansowych. Należy również ujawniać metody stosowane do ustalania wartości godziwych.

2. Różnice między GAAP ChRL a MSR/MSSF i ich przyczyny

Chiny wiele jednak dzieli od krajów rozwiniętych pod kątem gospodarczym, prawnym, kulturowym, a także w innych obszarach życia gospodarczego. Stąd, między standardami rachunkowości Chin a MSSF nadal istnieją pewne różnice (Zhang, 2009).

W tabeli 1 zaprezentowano porównanie nowych chińskich standardów rachunkowości z MSR/MSSF.

Tabela 1. Porównanie nowych standardów GAAP ChRL z MSR/MSSF

GAAP ChRL		MSR/MSSF	
Numer standardu	Nazwa standardu	Numer standardu	Nazwa standardu
1	Rezerwy	MSR 2	Zapasy
2	Długoterminowe inwestycje w kapitał własny	MSR 27	Jednostkowe sprawozdania finansowe
		MSR 28	Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych oraz wspólne przedsięwzięcia
		MSR 31	Sprawozdawczość finansowa dotycząca udziałów we wspólnych przedsięwzięciach
		MSR 39	Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena

ciąg dalszy tab. 1

GAAP ChRL		MSR/MSSF	
Numer standardu	Nazwa standardu	Numer standardu	Nazwa standardu
3	Inwestycje w nieruchomości (nowy)	MSR 40	Nieruchomości inwestycyjne
4	Aktywa trwałe	MSR 16	Rzeczowe aktywa trwałe
5	Aktywa biologiczne (nowy)	MSR 41	Rolnictwo
6	Aktywa niematerialne	MSR 38	Aktywa niematerialne
7	Wymiana aktywów niepieniężnych	Brak oddzielnego standardu	
8	Utrata wartości aktywów (nowy)	MSR 36	Utrata wartości aktywów
9	Odszkodowanie pracownicze (nowy)	MSR 19	Świadczenia pracownicze
10	Firmowy fundusz rentowy (nowy)	MSR 26	Rachunkowość i sprawozdawczość programów świadczeń emerytalnych
11	Płatność w oparciu o akcje (nowy)	MSSF 2	Płatności na bazie akcji
12	Restrukturyzacja zadłużenia	Brak oddzielnego standardu	
13	Konsekwencje	MSR 37	Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe
14	Dochody	MSR 18	Przychody
15	Umowy budowlane	MSR 11	Umowy o usługę budowlaną
16	Dotacje rządowe (nowy)	MSR 20	Dotacje rządowe oraz ujawnianie informacji na temat pomocy rządowej
17	Koszty pożyczek	MSR 23	Koszty finansowania zewnętrznego
18	Podatek dochodowy (nowy)	MSR 12	Podatek dochodowy
19	Rewaluacja pozycji walutowych (nowy)	MSR 21	Skutki zmian kursów wymiany walut obcych
20	Kombinacje biznesowe (nowy)	IFRS 3	Połączenia biznesowe
21	Dzierżawy	MSR 17	Leasing
22	Uznania i pomiar instrumentów finansowych (nowy)	MSR 39	Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena
23	Przeniesienie aktywów finansowych (nowy)	MSR 39	Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena

GAAP ChRL		MSR/MSSF	
Numer standardu	Nazwa standardu	Numer standardu	Nazwa standardu
24	Hedging (nowy)	MSR 39	Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena
25	Bezpośrednia umowa ubezpieczeniowa (nowy)	MSSF 4	Umowy ubezpieczeniowe
26	Umowy reasekuracji (nowy)	MSSF 4	Umowy ubezpieczeniowe
27	Wydobycie ropy naftowej i gazu ziemnego (nowy)	MSSF 6	Poszukiwanie i ocena zasobów mineralnych
28	Zmiany w polityce rachunkowej, szacowaniu i korektach	MSR 8	Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów
29	Wydarzenia po dniu bilansowym	MSR 10	Zdarzenia po zakończeniu okresu sprawozdawczego
30	Prezentacja sprawozdań finansowych (nowy)	MSR 1	Prezentacja sprawozdań finansowych
31	Oświadczenia i przepływach pieniężnych	MSR 7	Sprawozdanie z przepływów pieniężnych
32	Sprawozdawczość okresowa	MSR 34	Śródroczna sprawozdawczość finansowa
33	Skonsolidowane sprawozdania finansowe (nowy)	MSR 27	Jednostkowe sprawozdania finansowe
34	Zysk na akcję (nowy)	MSR 33	Zysk na akcję
35	Sprawozdawczość sektorowa (nowy)	MSR 14	Sprawozdawczość dotycząca segmentów działalności
36	Ujawnianie informacji przez podmiot powiązany	MSR 24	Ujawnianie informacji o podmiotach powiązanych
37	Prezentacja instrumentów finansowych (nowy)	MSR 32 MSSF 7	Instrumenty finansowe: prezentacja Instrumenty finansowe: ujawnienie informacji
38	Pierwsze przyjęcie Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (nowy)	MSSF 1	Zastosowanie Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej po raz pierwszy

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Cigdem, Sinan (2007, s. 156), Deloitte (2012).

Jak już wspomniano, nowe standardy rachunkowości Chin oparte są na MSR/MSSF, ale nie są z nimi identyczne. Różnice dotyczą trzech aspektów: ujawniania informacji na temat podmiotów powiązanych, odwrócenia odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości aktywów oraz części specjalnych operacji dotyczących dotacji rządowych.

Zarówno członkowie rządu chińskiego, jak i eksperci z Ernst&Young China i PricewaterhouseCooper China stwierdzają, że różnice wynikają głównie ze specyficznej sytuacji w Chinach, to znaczy sytuacji gospodarczej i struktury przedsiębiorstw (Wei, 2007).

Różnice w ujawnianiu informacji na temat podmiotów powiązanych (GAAP ChRL 36 VS MSR 24) przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Różnice w ujawnianiu informacji na temat podmiotów powiązanych

Ujawnianie informacji na temat podmiotów powiązanych według	
GAAP ChRL	MSR
<ul style="list-style-type: none"> W Chinach istnieje wiele przedsiębiorstw państwowych (kontrolowanych przez państwo), w związku z czym standardy precyzują, że kontrolowane przez państwo przedsiębiorstwa bez znaczącego wpływu nie mogą być identyfikowane jako przedsiębiorstwa powiązane 	<ul style="list-style-type: none"> Zgodnie z publikacją RMSR z 2007r MSR 24 wymaga ujawniania informacji na temat podmiotów powiązanych oraz transakcji jednostki z podmiotami powiązanimi. Ujawnienia są wymagane zarówno w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym, jak i w jednostkowym sprawozdaniu finansowym spółki-matki, podmiotu powiązanego lub inwestora. Do podmiotów powiązanych zalicza się: inne jednostki w ramach grupy, inwestorów posiadających kontrolę, współkontrolę lub znaczący wpływ na jednostkę, kluczowy personel kierowniczy jednostki bądź jej jednostki dominującej, bliskiego członka rodziny osoby należącej do którejkolwiek z wyżej wymienionych kategorii, podmioty kontrolowane lub pozostające pod wpływem któregośkolwiek z powyższych podmiotów, jednostki stowarzyszone, spółki <i>joint venture</i>, programy świadczeń po okresie zatrudnienia na rzecz pracowników jednostki lub pracowników któregośkolwiek z jej podmiotów powiązanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Wei (2007), Deng (2013).

MSSF uznają, że jeśli przedsiębiorstwa są w tym samym czasie kontrolowane przez państwo to traktowane są jako podmioty powiązane i wymaga się od nich ujawnienia informacji o transakcjach między sobą. Ówczesny wiceminister finansów w Chinach Jun Wang podkreślił, że ze względu na specyfikę gospodarki Chin niekorzystne byłoby zaadoptowanie MSSF/MSR w całości. Dlatego nowe chińskie standardy rachunkowości są zbieżne z MSSF/MSR, ale nie są identyczne (Wei, 2007). Ostatecznie, w wyniku szerokich konsultacji i negocjacji chińskie przepisy o ujawnianiu transakcji z podmiotami powiązanimi zostały zaakceptowane przez RMSR.

Kolejna różnica dotyczy procesu odwrócenia utraty wartości aktywów (GAAP ChRL 8 VS. MSR 36), co zaprezentowano w tabeli 3.

Tabela 3. Różnice w interpretacji utraty wartości aktywów

Proces odwrócenia utraty wartości aktywów według:	
GAAP ChRL	MSR
<ul style="list-style-type: none"> • Treść chińskiego standardu jest zgodna z MSR 36 w pewnym zakresie, metoda kalkulacji bowiem pozostaje taka sama, jeżeli chodzi o utratę wartości aktywów • Różnica polega na potwierdzeniu odwrócenia utraty wartości. GAAP ChRL reguluje bowiem, że straty z tytułu utraty wartości aktywów nie można odwrócić 	<ul style="list-style-type: none"> • Zgodnie z publikacją przez RMSR standardów w 2007 roku, standard MSR 36 pozwala odwrócić odpis z tytułu utraty wartości aktywów trwałych, w tym środków trwałych, wartości niematerialnych i prawnych, i ujmować natychmiastowo zwrot z zyskiem lub stratą pod pewnymi warunkami

Źródło: opracowanie własne na podstawie Wei (2007) i Deng (2013).

Jak z przeprowadzonych rozważań wynika, nowe, chociaż uznane za zbieżne z MSSF, chińskie standardy rachunkowości zachowują jednak w stosunku do nich pewne różnice.

Wśród przyczyn tychże różnic w dostępnej literaturze i prezentowanych analizach prowadzonych w tym obszarze badań na pierwszym miejscu wymieniane jest środowisko gospodarcze. Jak stwierdzają H. Zhang i X. Liu (2009), „w porównaniu z dojrzałą gospodarką rynkową krajów rozwiniętych gospodarka rynkowa Chin nadal znajduje się w początkowym okresie rozwoju, nadzoru i alokacji zasobów, z czego wynika poszukiwanie sposobów ustalania standardów rachunkowości”. Wśród głównych determinant gospodarczych procesu standaryzacji wskazuje się: ciągłą dominację gospodarki socjalistycznej centralnie sterowanej, aktywną rolę rządu w procesie regulacji zagadnień makroekonomicznych, otwarcie gospodarki na inwestycje zagraniczne, dynamiczny wzrost wymiany handlowej, rozwój rynku finansowego wraz z jego elementami, przystąpienie do WTO, a także zmiany w strukturze własności (Adamek, 2012, s. 156).

Środowisko prawne to kolejny czynnik, który w dużej mierze wpływa na różnice między standardami rachunkowości Chin i MSSF. W Chinach standardy rachunkowości ustanawia i wydaje Ministerstwo Finansów, a zatem są one oficjalnie obowiązujące. Wszystkie przedsiębiorstwa mają obowiązek sporządzania i składania sprawozdań finansowych zgodnie z powszechnym systemem rachunkowości, co pozostawia niewiele miejsca na zasady (politykę) rachunkowości i profesjonalny osąd samych księgowych. Natomiast większość zachodnich krajów należy do systemu prawa powszechnego i postępują zgodnie z orzecznictwem. Dlatego o wiele bardziej polegają na profesjonalnym osądzie księgowych w porównywaniu i interpretacji przepisów prawnych, mają tendencję do przestrzegania zasad rachunkowości, w tym zasady wiernego obrazu, pomiaru i wyliczania wartości godziwej, pomiaru przyszłych przepływów pieniężnych itd. (Zhang, Liu, 2009).

Analizując otoczenie polityczne chińskiego systemu rachunkowości nie można nie wspomnieć o fakcie, że rząd chiński nieustannie odgrywa wiodącą rolę w definiowaniu i kreowaniu rozwoju chińskiej rachunkowości, w tym procesów jej standaryzacji. Chiński model pomiaru i ujawnień rachunkowych, choć wykorzystywany w gospodarce o cechach rynkowych, ciągle jeszcze podporządkowuje się formułowanym przed nim wyzwaniom makroekonomicznym pozostającym w zgodzie z linią rządu i jego partii (Adamek, 2012, s. 156).

Analiza roli czynnika kulturowego w procesie standaryzacji chińskiej rachunkowości prowadzi do wniosku, że kultura staje się bardzo istotnym elementem różnic między krajowymi i międzynarodowymi normami rachunkowości (Adamek, 2012, s. 157). Ze względu na zintegrowaną strukturę władzy społecznej w tradycyjnej kulturze Chin, ludzie mają głęboko zakorzenione poczucie hierarchii oraz wyższości i niższości i są przyzwyczajeni do podążania za wolą przełożonego oraz działania zgodnie z prawem czy przepisami i systemami (Zhang, 2009). Sposób, w jaki ludzie myślą i zachowują się jest silnie uzależniony i pielęgnowany przez wspólne wartości kulturowe. Wpływ konfucjanizmu na kulturę chińską, sięgający dwóch ostatnich tysiącleci uwidacznia się również w etyce zawodowej profesjonalnych księgowych i systemie edukacji księgowej (Gina Xu, 2014, s.15). Chińczycy mają tradycyjne przekonania, brakuje im zmysłu innowacji i cenią relacje międzyludzkie. Prowadzi to do ograniczenia umiejętności księgowych w zakresie swobodnego podejmowania poważnych i zdecydowanych działań odnoszących się do nowych zagadnień, optowania za konserwatywnymi i bezpiecznymi zasadami rachunkowości, oraz ostrożnego podejścia do wyników finansowych i ujawniania informacji. Tymczasem większość międzynarodowych standardów rachunkowości i standardów rachunkowości krajów zachodnich, będących pod wpływem kultury zachodniej, ustanawia i wskazuje jedynie ogólne zasady rachunkowości. Pozostawia się tu duże pole do samodzielnego podejmowania decyzji w ramach określonych standardów rachunkowości w odniesieniu do pomiaru, wyceny i ujawniania informacji (Zhang, Liu, 2009).

3. Efekty procesu standaryzacji chińskiej rachunkowości oraz jego wyzwania na przyszłość

Uważa się, że MSSF dostarczają bardziej dokładnych, kompleksowych i aktualnych informacji finansowych niż większość lokalnych zasad rachunkowości, które MSSF zastępują. R. Ball (2006) sugeruje, że sytuacja inwestorów jest lepsza w przypadku MSSF ze względu na lepszą efektywność informacyjną i niższe koszty informacji. C. Armstrong i in. (2010), badając reakcje europejskich rynków akcji na zdarzenia związane z obowiązkowym przyjęciem MSSF wykazują coraz bardziej pozytywne reakcje rynkowe wśród firm o większej asymetrii informacyjnej. Jest to przez nich interpretowane jako dowód, że inwestorzy oczekują od nowych standardów rachunkowości

wyraźnych korzyści pod postacią poprawy jakości informacji. Rozległe badania skutków ekonomicznych obowiązkowego przyjęcia MSSF stanowią dowód zwiększonej płynności rynku (Daske i in., 2008), ulepszonego prognozowania przez analityków (Byard i in., 2011; Tan i in., 2011), zwiększenia zagranicznej własności instytucjonalnej (DeFond i in., 2011), zwiększenia udziałów instytucjonalnych (Florou i Pope, 2012), zwiększenia porównywalności pomiędzy krajami (Yip i Young, 2012) oraz obniżenia kosztów kapitału własnego (Lee i in., 2010). Jednak korzyści te nie objawiają się w sposób jednolity we wszystkich krajach.

Jedną z najbardziej charakterystycznych cech Chin w stosunku do rozwiniętych gospodarek zachodnich jest zakres kontroli państwowych spółek giełdowych. Od początku lat 90. XX wieku wiele przedsiębiorstw państwowych w Chinach zostało częściowo sprywatyzowanych i wyemitowało akcje, które są przedmiotem obrotu na giełdach w celu uzyskania dostępu do rynku kapitałowego. Jednak zarówno rząd centralny, jak i rządy lokalne utrzymują własność i kontrolę nad dużą liczbą firm notowanych na giełdzie. Rząd wpływa nie tylko na ważne decyzje korporacyjne, takie jak zbycie aktywów, fuzje i przejęcia (Chen i in., 2010), a nawet wybór audytora (Wang i in., 2008), oczekuje on również, że przedsiębiorstwa państwowe będą realizować cele polityczne i społeczne rządu (Bai i in., 2000). W zamian przedsiębiorstwa państwowe korzystają z większego wsparcia finansowego ze strony rządu, na przykład z państwowych pożyczek bankowych i dotacji, które zmniejszają ich ograniczenia finansowe i ryzyko bankructwa (Chen i in., 2011). Natomiast chińskie przedsiębiorstwa prywatne otrzymują niewielkie wsparcie finansowe od rządu i mają większe trudności z uzyskaniem finansowania bankowego (największego źródła finansowania zewnętrznego w Chinach), co czyni je bardziej zależnymi od rynku kapitałowego pod względem pozyskania kapitału niż ich państwowe odpowiedniki. Ponadto warto wspomnieć, że firmy notowane na giełdach w Szanghaju oraz w Shenzhen mogą emitować akcje typu A, które są sprzedawane w lokalnej walucie (yuan), lub akcje typu B, które są przedmiotem obrotu w dolarach amerykańskich (giełda w Szanghaju) lub w dolarach hongkońskich (giełda w Shenzhen). Ogromna większość chińskich spółek giełdowych emituje wyłącznie akcje typu A, które są przeznaczone głównie dla inwestorów krajowych, natomiast stosunkowo mniejsza grupa chińskich firm emituje akcje typu B przeznaczone głównie dla inwestorów zagranicznych. Przed 2007 rokiem firmy emitujące akcje A były zobowiązane do sporządzania sprawozdań finansowych zgodnie z poprzednimi chińskimi krajowymi standardami rachunkowości, natomiast firmy emitujące akcje typu B były zobowiązane do dostarczenia dodatkowych informacji księgowych zgodnych z MSSF (Chen i in., 2007, s. 9).

Badania przeprowadzone przez Chao Chena (Chen i in., 2007, s. 25) mające na celu przeanalizowanie reakcji rynku na zdarzenia związane z postępowaniem konwergencji z MSSF w Chinach pokazały, że firmy prywatne, które mają wyższe potrzeby kapitałowe mocniej reagują na zdarzenia związane z postępowaniem konwergencji chińskich standardów z MSSF. Wyniki przeprowadzonych testów wykazują, że inwestorzy są przekonani, iż obowiązek stosowania MSSF może przynieść korzyści chińskim spółkom notowanym

na giełdzie, a zwłaszcza tym, które otrzymują mniej rządowego wsparcia, ale mają wysoki popyt na kapitał inwestycyjny. Dodatkowe testy przeprowadzone w ramach wspomnianych badań wykazują, że takie firmy rzeczywiście korzystają z możliwości przewidzianej w MSSF w celu poprawy jakości sprawozdawczości finansowej, aby zaspokoić potrzeby informacyjne zewnętrznych inwestorów kapitałowych. Ponadto badania te ujawniły także bardziej pozytywne reakcje rynkowe na postęp konwergencji z MSSF ze strony inwestujących w chińskie firmy, które emitują wyłącznie akcje typu A i zaczęły raportować zgodnie z MSSF (Chen i in., 2007, s. 25).

Badania powyższe umożliwiły ich autorom do sformułowania dwóch wniosków:

- „Po pierwsze, inwestorzy są przekonani, że narzucenie MSSF w Chinach umożliwi przyciągnięcie inwestorów zewnętrznych firmom, które wymagają zewnętrznego kapitału, ale napotykały przeszkody w pozyskiwaniu go. W ten sposób MSSF może potencjalnie zmniejszyć lukę w konkurencyjności między firmami, która wynika z różnego stopnia wsparcia rządowego oferowanego w ramach państwowego kapitalizmu Chin. Ponieważ Chiny są coraz bardziej wpływowym graczem w gospodarce światowej, doświadczenie z MSSF w Chinach ma przydatne implikacje dla innych wschodzących gospodarek.
- Po drugie, aby zwiększyć korzyści płynące ze stosowania MSSF w zakresie wzmocnienia przejrzystości korporacyjnej, przydatne mogą okazać się dalsze reformy, takie jak zmniejszenie kontroli rządowej nad firmami notowanymi na giełdzie, która zmniejsza motywację firm do składania adekwatnych sprawozdań finansowych” (Chen i in., 2007, s. 26).

Wyniki badań dotyczące efektów procesu harmonizacji standardów rachunkowości wskazują, że wpływ odgórnego wprowadzenia MSSF jest w dużej mierze ograniczony do krajów o silnym egzekwowaniu prawa i ochronie inwestorów. Innymi słowy, oczekuje się, że w krajach wschodzących i gospodarkach przejściowych, gdzie reformy instytucjonalne niekoniecznie nadążają za obowiązkowym przyjęciem MSSF, korzyści wynikające z przejścia na ten nowy system sprawozdawczości finansowej będą ograniczone (Chen i in., 2007, s.7). Słabe warunki egzekwowania prawa i ochrony inwestorów w Chinach uprawniały zatem badaczy do postawienia tezy o konieczności obowiązkowego przyjęcia na MSSF. Zatem, to w jakim stopniu Chiny, jako gospodarka przejściowa, mogą zrealizować zamierzone korzyści konwergencji z MSSF, jest interesującym zagadnieniem, wymagającym badań empirycznych.

Badania, jakie zostały przeprowadzone w celu odpowiedzi na pytanie „Czy inwestorzy skorzystali na konwergencji chińskich standardów z MSSF?” wykonało ACCA w 2013 roku. Innowacyjność metodologiczna tych badań polega na skoncentrowaniu się na wielu czynnikach gospodarczych i instytucjonalnych, które potencjalnie wpływają na zapotrzebowanie firm na kapitał zewnętrzny, a tym samym determinują skutki chińskich standardów rachunkowości poddanych konwergencji z MSSF. Czynniki te obejmują klasyfikację branżową, rozwój regionalny, kontrolę państwa, własność zagraniczną, przepisy wycofania spółek z obrotu i subwencje państwowe. Raport sporządzony

przez ACCA obejmuje wszystkie chińskie przedsiębiorstwa przemysłowe notowane na giełdach w Szanghaju i Shenzhen w latach 2003–2009, i dzieli ten okres na czas przed i po konwergencji z MSSF, czyli czas przed i po 2007 roku. Obserwacji podlegało 10 017 firm. Raport ocenia skutki konwergencji porównując adekwatność wartości sprawozdań finansowych opublikowanych przed i po 2007 roku. Analiza adekwatności wartości prezentuje powiązanie pomiędzy ceną akcji firm i informacjami finansowymi, które publikują, takimi jak wartość księgową i wyniki finansowe. Przypuszcza się, że im większe powiązanie, tym bardziej przydatne są informacje finansowe publikowane przez firmy dla oceny przez inwestorów, którzy są ważną grupą użytkowników końcowych informacji sprawozdań finansowych (Lee i in., 2013, s. 7). M. Barth i in. (2001)) twierdzą, że dowody na adekwatność wartości mają duże znaczenie dla ustanawiających standardy rachunkowości, ponieważ jednym z głównych celów sprawozdawczości finansowej jest dostarczenie informacji użytecznych do wyceny firm. Chociaż w literaturze z zakresu rachunkowości istnieją inne wskaźniki jakości sprawozdawczości finansowej, takie jak dyskrecjonalne rozliczenia międzyokresowe, utrzymanie zarobków i terminowe uznanie strat, nie dowodzą one bezpośrednio o użyteczności informacji księgowej dla użytkowników końcowych na rynku kapitałowym. Dlatego też ACCA w swoim raporcie koncentruje się na analizie adekwatności wartości przedsiębiorstwa w kontekście wpływu konwergencji standardów chińskich z MSSF (Lee i in., 2013, s. 7).

Główne ustalenia ACCA po przeprowadzonych badaniach są następujące (Lee i in., 2013, s. 8):

- po obowiązkowym przyjęciu GAAP ChRL dostosowanych do MSSF nastąpił znaczny wzrost jakości publikowanych sprawozdań finansowych;
- wpływy GAAP ChRL dostosowanych do MSSF są silniejsze dla firm z sektora produkcyjnego, w którym konkurencja o kapitał zewnętrzny jest większa. Od firm oczekuje się, że będą miały większą motywację do publikowania bardziej wyczerpujących informacji w ramach GAAP ChRL dopasowanych do MSSF;
- wpływ GAAP ChRL po konwergencji z MSSF na jakość publikowanych sprawozdań jest większy wśród firm z mniej rozwiniętych regionów, co jest zgodne z hipotezą postawioną przez badaczy, że takie firmy mają większe zachęty do poprawy jakości swojej sprawozdawczości finansowej, ponieważ mają większe trudności w pozyskiwaniu kapitału zewnętrznego niż firmy z regionów bardziej rozwiniętych;
- wzrost jakości sprawozdań finansowych sporządzanych zgodnie z GAAP ChRL dostosowanych do MSSF jest znacznie mniej wyraźny wśród notowanych na giełdzie firm znajdujących się pod kontrolą chińskiego rządu centralnego; jest to zgodne z tezą, że takie firmy są mniej zmotywowane do poprawy jakości sprawozdawczości finansowej w ramach GAAP ChRL dopasowanych do MSSF z powodu mniejszego uzależnienia od kapitału zewnętrznego, co wynika ze wsparcia finansowego, z jakiego korzystają ze strony rządu;

- wpływ GAAP ChRL po konwergencji z MSSF jest większy wśród notowanych na giełdzie chińskich firm z zagranicznymi udziałowcami, co jest zgodne z tezą, że takie firmy dbają o zaspokajanie potrzeb informacyjnych zagranicznych inwestorów;
- korzyści płynące z wprowadzenia GAAP ChRL dopasowanych do MSSF dla sprawozdawczości finansowej są znacznie mniejsze dla chińskich firm notowanych na giełdzie, które działają źle lub znajdują się w trudnej sytuacji, co jest zgodne z założeniem, że nowe standardy rachunkowości są mniej istotne niż takie zarządzanie sprawozdawczością, które pozwala uniknąć wycofania spółki z obrotu giełdowego;
- wpływ GAAP ChRL dopasowanych do MSSF jest znacznie wyraźniejszy wśród firm, które otrzymują mniej dotacji rządowych, co jest zgodne z tezą, że takie firmy mają większą motywację do poprawy sprawozdawczości finansowej, biorąc pod uwagę możliwości oferowane przez nowe standardy rachunkowości przyciągnięcia kapitału zewnętrznego.

Pomimo potwierdzenia przez RMSR zbieżności chińskich standardów rachunkowości z MSSF oraz pozytywnymi efektami procesu konwergencji przed Krajem Środka w tym zakresie stoi wciąż wiele wyzwań i oczekiwań. W tabeli 4 przedstawiono wnioski i sugestie w odniesieniu do przeszłości chińskich standardów rachunkowości i procesów ich wdrażania.

Tabela 4. Wnioski w odniesieniu do chińskich standardów rachunkowości i ich przyszłości

Podmiot	Zakres działań
Ministerstwo Finansów, ciała regulacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • Chińscy regulatorzy powinni kontynuować politykę otwartości i proporcjonalności prawa • Należy utworzyć fora wymiany informacji na temat problemów rachunkowości, interpretacji jej regulacji i orzeczeń, na poziomie zarówno zrzeszeń grupujących przedsiębiorstwa jak i organizacji księgowych • Należy wzmacniać i podtrzymywać międzynarodową wymianę traktowaną jako czynnik zwiększający zrozumienie dla konwergencji systemów rachunkowości, • Należy wyjaśniać, jakie korzyści odnoszą Chiny i chińska gospodarka z funkcjonowania globalnych standardów rachunkowości
Organizacje zawodowe księgowych, Ministerstwo Finansów	<ul style="list-style-type: none"> • Zawodowi księgowi muszą posiadać więcej doświadczenia praktycznego, płynącego z funkcjonowania w gospodarce rynkowej, dającego im możliwość lepszego funkcjonowania w środowisku kształtowanym przez standardy oparte na zasadach i podejmowania samodzielnych decyzji; stąd też wyzwaniem staje się nie tylko egzekwowanie od tych osób odpowiedniej wiedzy teoretycznej,

Podmiot	Zakres działań
	ale także zwrócenie uwagi na praktyczne umiejętności jej wykorzystania
RMSR	<ul style="list-style-type: none"> • Rada powinna zwiększyć wysiłki w obszarze kształtowania regulacji opartych na podejściu zasadowym, • Należy dążyć do upraszczania standardów zarówno pod względem ich objętości, wykorzystywanego języka opisu i wewnętrznej struktury, co zwiększa zdolność ich poprawnej implementacji, • Należy silniej włączyć zasadę przewagi treści nad formą w ramy konceptualne rachunkowości
Światowa społeczność księgowych	<ul style="list-style-type: none"> • Chińskie podmioty gospodarcze, tak jak inne jednostki funkcjonujące na świecie, winny przyjąć ponadnarodowe normy rachunkowości i normy etyczne, które zwiększają i podnoszą jakość ujawnień oraz racjonalizują procesy decyzyjne na nich oparte • Należy zwiększać jakość procesów orzekania w rachunkowości poprzez wprowadzanie wskazówek dotyczących zasad stosowania odpowiednich procedur i działań służb księgowych w środowisku rachunkowości opartej na zasadach

Źródło: Adamek (2012, s. 160).

Jak zaprezentowano w tabeli 4, wiele zadań stoi wciąż przed różnymi podmiotami mającymi wpływ na poprawę jakości procesu standaryzacji rachunkowości w Chinach, jednak przeprowadzane badania pokazują, że korzyści z przyjęcia przepisów dostosowanych do MSSF są bezsporne. Zdecydowanie wzrosła jakość danych raportowanych przez chiński rynek kapitałowy.

Zakończenie

Coraz większa koncentracja inwestorów na chińskim rynku spowodowała konieczność reformy systemu rachunkowości, poszukując możliwości komunikowania się z zewnętrznym otoczeniem gospodarczym chcąc w oparciu o ten sam „język biznesu” zmniejszyć niepewność i stworzyć warunki do lepszego podejmowania decyzji w sprawach gospodarczych.

Na przełomie XX i XXI wieku chiński rząd przyspieszył reformy gospodarcze i przyjął bardziej liberalną politykę gospodarczą. Sytuacja ta przyczyniła się do wydania przez Ministerstwo Finansów Chin 15 lutego 2006 roku serii nowych i zmienionych standardów rachunkowości obowiązujących przedsiębiorstwa, przestrzeganiem których zobowiązane zostały wszystkie spółki giełdowe. Nowe standardy rachunkowości Chin osiągnęły zasadniczą konwergencję z MSSF. Jednak ze względu na różnice go-

spodarcze, prawne i kulturowe nadal występują pewne rozbieżności między nimi. Najtrudniejszym wyzwaniem dla Kraju Środka okazało się nie tyle przyjęcie międzynarodowych standardów co ich właściwe egzekwowanie. Prowadzone badania pokazują, że konwergencja chińskich standardów z MSSF zwiększyła znacznie jakość raportowanych danych finansowych. Należy jednak podkreślić, że korzyści nie są jednolite. Korzyści te są najbardziej widoczne:

- 1) w sektorze produkcyjnym, który w największym stopniu przyczynia się do rozwoju Chin i ma największy wpływ na gospodarkę światową;
- 2) wśród firm, w których inwestorzy mają większe zapotrzebowanie na informację;
- 3) wśród firm, w większym stopniu uzależnionych od kapitału zewnętrznego.

Mniejsze korzyści zaobserwowano wśród firm państwowych.

Warto zwrócić uwagę na fakt, iż prowadzone dotąd badania konsekwentnie wskazywały, że korzyści wynikające z wprowadzenia lub konwergencji standardów rachunkowości z MSSF występują w krajach rozwiniętych, o silnym egzekwowaniu prawa i ochronie inwestorów. Chiny będące największym na świecie rynkiem wschodzącym, odgrywającym coraz ważniejszą rolę w światowej gospodarce, wciąż charakteryzują się słabym egzekwowaniem prawa i ochroną inwestorów. Biorąc powyższe pod uwagę można postawić tezę, że doświadczenie z konwergencją z MSSF niesie ze sobą przydatne wnioski dla innych gospodarek przejściowych i wschodzących. W przypadku Chin badania potwierdziły, że zmiany w standardach rachunkowości pomogły poprawić przepływ informacji przeznaczonych dla inwestorów zagranicznych. Innymi słowy, konwergencja z MSSF zwiększyła jakość informacji dla rynku kapitałowego poprzez co ułatwiła dostęp do kapitału firmom, które otrzymują mniejsze wsparcie ze strony państwa.

Literatura

- Adamek J. (2012), *Kulturowe uwarunkowania rachunkowości w świetle założeń i praktyki rachunkowości islamskiej i chińskiej*, CeDeWu, Warszawa.
- Armstrong C., Barth M., Jagolinzer A., Riedl E. (2010), *Market reaction to the adoption of IFRS in Europe*, „The Accounting Review”, 85 (1).
- Auyeung P., Ivory P. (2003), *A Weberian Model Applied to The Study of Accounting Stagnation in Late Qing China*, „Accounting Business & Financial History”, 13 (1).
- Bai C., Li D., Tao Z., Wang Y. (2000), *A multitask theory of state enterprise reform*, „Journal of Comparative Economics”, 28 (4), s. 716–738.
- Ball R. (2006), *International Financial Reporting Standards (IFRS): Pros and cons for investors*, „Accounting and Business Research (International Accounting Policy Forum)”, s. 5–27.
- Barth M., Beaver M., Landsman W. (2001), *The Relevance of the Value Relevance Literature for Accounting Standard Setting: Another View*, „Journal of Accounting and Economics”, 31, s. 77–104.
- Byard D., Li Y., Yu Y. (2011), *The effect of mandatory IFRS adoption on financial analysts' information environment*, „Journal of Accounting Research”, 49 (1), s. 69–96.

- Cigdem S., Sinan A. (2007), *The Historical Evolution of Accounting in China: The Effects of Culture*, „Spanish Journal of Accounting History”, 7.
- Chen H., Lobo G., Wang Y. (2011): *Effects of Audit Quality on Earnings Management and Cost of Equity Capital: Evidence from China*, „Contemporary Accounting Research”, 28 (3), s. 892–925.
- Chen S., Sun S., Wu D. (2010): *Client importance, institutional improvements, and audit quality in china: An office and individual auditor level analysis*, „The Accounting Review”, 85 (1), s. 127–158.
- Chen Ch., Lee E., Lobo G., Zhao W. (2007), *Who Benefits from IFRS Convergence in China?* http://www.fmaconferences.org/Nashville/Papers/who_benefits_from_IFRS_convergence.pdf (dostęp 18.09.2017).
- Daske H., Hail L., Leuz L., Verdi R. (2008): *Mandatory IFRS reporting around the world: Early evidence on the economic consequences*, „Journal of Accounting Research”, 46(5), s. 1085–1142.
- Defond M., Hu X., Hung M., Li S. (2011), *The impact of mandatory IFRS adoption on foreign mutual fund ownership: The role of comparability*, „Journal of Accounting and Economics”, 51(3), s. 240–258.
- Deng S. (2013), *The EU's Adoption of IFRS and the Implication for China: In the Perspective of Accounting Quality and Information Comparability*, Karlstad Business School, Karlstad.
- Florou A., Pope P. (2012), *Mandatory IFRS adoption and institutional investment decisions*, „The Accounting Review”, 87(6), s.1993–2025.
- Gierusz J. (2015), *Dylematy harmonizacji rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 82 (138), s. 19–38.
- Jiang Ch. (2007), *Optimism Vs 'Big Bath' Accounting: A Regulatory Dilemma in Chinese Financial Reporting Practices*, Social Science Research Network, University of New England, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=922484 (dostęp 18.07.2007).
- Lee E., Walker M., Christensen H., and Zhao R. (2010), *Mandating IFRS: Its impact on the cost of equity capital in Europe*, „Journal of International Accounting Research”, 9(1), s. 58–59.
- Lee E., Walker M., Zeng C. (2013), *Does IFRS Convergence Affect Financial Reporting Quality in China?*, „The Association of Chartered Certified Accountants”, 131.
- Narayan F., Reid B. (2000), *Financial Management and Governance Issues in the PRC*, Asian Development Bank, RETA 5877.
- Parker S. (2011), *The road to convergence. China is making great strides towards IFRS implementation, although challenges remain*, <http://app1.hkicpa.org.hk/APLUS/2011/09/pdf/34-36-china-ifrs.pdf> (dostęp 20.03.2016).
- Peng S., Laan S.J (2009), *Chinese GAAP and IFRS: An analysis of the convergence process*, „Journal of International Accounting, Auditing and Taxation”, 11.
- Tan H., Wang S., M. Welker M. (2011), *Analyst following and forecast accuracy after mandated IFRS adoptions*, „Journal of Accounting Research”, 49 (5), s. 1307–1357.
- Wang Q., Wong Q., Xia L. (2008), *State ownership, the institutional environment, and auditor choice: Evidence from China*, „Journal of Accounting and Economics”, 46 (1).
- Wei F. (2007), *How is IFRS/IAS Implemented in China* https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/140718/Wei_Fei.pdf (dostęp 25.08.2016).
- Winiarska K. (red.) (2009), *Rachunkowość międzynarodowa*, ODDK, Gdańsk.
- Xu G (2014). *Cultural obstacles to the implementation of IFRSconverged Chinese Accounting Standards*, <http://aut.researchgateway.ac.nz/bitstream/handle/10292/8304/Cultural%20obstacles%20on%20the%20implementation%20of%20global%20accounting%20standards%20submitted%20to%20Asian-Pacific%20conference%20revised.pdf?sequence=7&isAllowed=y> (dostęp 17.01.2016).
- Yip R., Young D. (2012), *Does mandatory IFRS adoption improve information comparability?*, „The Accounting Review”, 87(5), s. 1767–1789.

- Zhang H, Liu X. (2009), *On the Construction of China's Accounting Standard System with International Convergence in Accounting Standards*, „International Journal of Business and Management”, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.688.5988&rep=rep1&type=pdf> (dostęp 16.02.2016).
- Zhang Y., Andrew J., Collier H.W. (2007), *The Convergence of IFRS in China: A view on the influence of political ideology on Chinese accounting profession*, <http://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1387&context=commpapers> (dostęp 13.04.2107).

Źródła internetowe

- Deloitte (2006): China's new Accounting Standards*, http://www.deloitte.com/view/en_cn/cn/ab75912aff1fb110VgnVCM100000ba42f00aR_CRD.htm# (dostęp 20.08.2106).
- Deloitte (2012), Idealnie podany Praktyczny przewodnik po MSSF*, https://www.iasplus.com/en/publications/poland/other/ifrs-in-your-pocket-guide-2011-polish/at_download/file/2011pocketpolish.pdf+&cd=3&hl=pl&ct=clnk&gl=pl (dostęp 20.02.2018).
- KPMG (2011): An Overview of New PRC GAAP: Differences between old and new PRC GAAP and its convergence with IFRS 2nd edition*, <https://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/New-PRC-GAAP-201109.pdf> (dostęp 19.04.2016).

